

САНА ОЛОХ

ХААЧЫСТЫБА
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАА
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА
№ 96 (6857) 1989 снл. Атырдыах ыйын 12 күнэ. СУВУОТА Сыланта 3 харчы

Пресс-киин иһитиннэрэр

КҮӨХ БЫАН КҮРЭБЭР

Атырдыах ыйын 9 күнүнээри туругунан оройуон үрдүнэн барыта 14454,8 тонна от кэбиниллэн, бу күнүгэ тирдэлибит график 81,6 бырыһыан толорулунна. Сэзоннааҕы графикты сободох «Мындааайы» совхоз 131,8 бырыһыан толорон иһэр. Совхозтарга 10141 тонна сиклэс угуллан, график 184,9 бырыһыан толорулунна.

Нэдиэлэ устата оройуон-на 3146,1 тонна от кэбиниллиннэ. Оттоохун таткыс кэбиниккэ күннэргэ биллэрдик бытаарда: инники нэдиэлэ-тээбэр бу сырыыга 1138,4 тоннаан аҕыйах от собо-туопкалаанна. Ааспыт ардах-тар үлэни улаханник мэт-һэйдээбэттэр, таһнары тү-һүү мистэбэ уоскуйуу бы-һыта-майгыта таһаарыллан эрэринэн эрэ быһаарыллар. Онон мөнтөн халыт сөм-мөй быһаарыллаах, эппит-тээх кэмгэ дыону хытта үлэни күүһүрдүү соруга турар. Уоскуэбит балаһыан-һыны үлэһиттэргэ тобатых

быһааран бизирин, үлэ хаа-мытын татимирдэр деа-һаллары ылыы—бу барыта бүгүгү күннээх уталыйбат сорулар.

Итинэн оройуон үрдүнэн сезоннааҕы сорулар 42,4 бырыһыан толорулунна. От-тон ааалык Мэкс-Ханалас оройуонугар сыллааҕы от аҕарыттан лаппа ордугун кэбистилэр.

Совхозтартан графикы толоруу маанык: Карл Маркс —83,5, Субуруускый —71,6, Эрилик Эристини —71, «Чурапчы» —63,6, «Му-гудай» —71,4. Графиктарын

11 звено толорон иһэллэр. Бу көрдөрүү ааспыт нэди-элтэн үс төгүл таһнары түстэ. Отделениеларынан ылан көрдөххө, оттоохун хаамыта менник буолла (бастагы колонка—төһөнү нэбиспиттэрэ тоннаан, ин-кискэ—графикы толоруу бырыһыанынан):

Хатылы	747	71,8
Болтоно	744	71,5
Одьулуун	1277	83,5
Холтозо	980	81,9
Хадаар	680	60,5
Хайахсыт	917	85,1
Чакыр	595	55,9
Сылап	673	58,8

Килэикки	740	67,7
Арыылаах	520	71,4
Түөйэ	220	52,8
Болугур	2182	152,8
Соловье	1490	111,4
Хакыйах	240	153,8
Маралаайы	725	69,7
Чыаппара	564	61,9
Толоон	535	74,8
Төлөй	555	83,7

Оройуон бары совхозта-рыгар сиклэстэһин балаҕа тэрээһиннээхтик ытыллар. Күөх маасса үүнүүтэ сир аайы үчүгэй. Билигин баа-һыналарга 12 звено үлэни сылдьар. Силэһи быһы-ны Төлөй отделениетыттан М. Н. Гоголев эрэ саҕалыы илик. 1800 тонна сиклэһи уган, Одьулуунтан А. А. Седалищев звенота оро-йуонга инники иһэр.

ССКП обкомугар, Саха АССР Министрдарин Советыгар, ПССУОС-ка, ЫБСЛКС обкомугар

КУОТАЛАҔЫ КЫАЙЫЛААХТАРА

ССКП обкома, Саха АССР Министрдарин Совете, ПССУОС уонна ЫБСЛКС обкома 1988—1989 сыллааҕы общественнай сүөһү кыстыгар оройуоннар уонна совхоз-тар социалистическай куоталаһыларын түмүгүн таһаар-дылар итинэн кыайылаахтары быһаардылар.

Бастагы бөлөххө куоталаһы кыайылаахтарынан ааһан туран бастагы мистэ аһанна:

Томпо оройуонугар — ааспыт кыстык кэминээбэр ынах сүөһү уонна сылгы көннүүнэн өлүүтүн аҕыйалпыкка, үүтү госуодарствога туттарыны 13 бырыһыан улаатыннарбык-ка;

Чурапчы оройуонун «Мындааайы» совхозугар—үүтү госуодарствога туттарыны 16 бырыһыан үрдэлпиккэ, ынах сүөһү уонна сылгы көннүүнэн өлүүтүн аҕыйалпыкка.

Иккис мистэ аһанна:

Чурапчы оройуонун «Чурапчы» совхозугар—үүтү го-суодарствога туттарыны 23,5 бырыһыан улаатыннарбык-ка, ынах сүөһү уонна сылгы өлүүтүн аҕыйалпыкка;

Амма оройуонун Строд аатынан совхозугар—үүтү госуодарствога туттарыны 20,5 бырыһыан үрдэлпиккэ, сүөһү өлүүтүн аҕыйалпыкка.

Куоталаһы усулуобуйатын толорботхотуран, ин-кис бөлөх оройуоннарга бастагы, иккис мистэтэр бэриллэбэттэр.

Томпо оройуонугар ССКП обкомун, Саха АССР Ми-нистрдарин Советын, ПССУОС уонна ЫБСЛКС обкомун көһө сылдьар Кыһыл знамята туттарыллыа.

«Мындааайы» совхозка ССКП обкомун, Саха АССР Министрдарин Советын, ПССУОС уонна ЫБСЛКС обко-мун Бочуотунай грамотата туттарыллыа уонна уу ба-һар АБВ-3,3 автомашинна фондата аһанна.

Иккис мистэтээх «Чурапчы» уонна Строд аатынан совхозтарга ССКП обкомун, Саха АССР Министрдарин Советын, ПССУОС уонна ЫБСЛКС обкомун Бочуотунай грамотата туттарыллар уонна бирдинилэригар УАЗ-452Д автомашинна фондолара аһанна.

Мэччирэг—өлгөм үүт, эмис эг!

БЭННЭЛЭЙ ЫАННЫКСЫТТАР

Аан бастаан сылдьан ба-ран лабыр оҕолоро бэрээ-дэктээхтэрин, үлэһиттэригэр эппитиннэстэхтик сыһыан наһааларын туохтан кө-рүүххэ сөбү? Биллэн турар, территорияларын тас көс-түүтүтэн, оҕолор хай-дах туттан-хөтөн, көрүнэн олоһоллоруттан.

«Мугудай» совхоз Мара-лаайытааҕы отделениетын Коптайбаан ферматыгар үлэ-лиир үлэ, сыннааһын лаа-бырын оҕолорулар сырыт-тахха, иһи бастаан инки-лэр олус чэбэрдик туттан олоһоллорун бэлэтиир.

Территория иһигэр бөү-сагы көрүүг сүөһө. Дьик-лэрин, остолобуойдарын истэрэ эмэ олус ыраастар.

Отделение сылын ахсын кадровой ыанньыксытар уопускага барар нэмэри-гэр үлэһит илик тийбэт буолан улахан ыраахаттары көрсөр. Ол кэмгэ оскуола оҕолоро нөмөһө тахсан абырыллар. Быһыт эмэ маанна Мугудай орто оскуо-латыттан сүүрбүнэ оҕо тах-сен 70 ынаҕы ыһаллар. Оҕо-лор куһаана сүөхтүн үлэ-лиилэр, сыннааһынарын интэриэһинэйдик, көрдөх-түк атаараллар.

Б. ПАВЛОВ.

Снимок: Кытайбаан үлэ, сыннааһын лабырын оҕо-лоро.

Автор фотога.

Хаачыстыба — түргэтэтин төһүүтө

УРУККУЛУУ, САБА БЫРАҔАН...

Атырдыах ыйын 9 күнүнээри туругунан оройуонна 14454,8 тонна от кэбиниллиннэ, 10141 тонна сиклэс угулунна. Биллэрин күрдүк, совхозтарга эти, үүтү собо-туопкалаа-һын былаан тохтуутун сүрүн биричиинэтин аһылыгынан толору хаачылыыбат буолуу уонна бэлэмнэммит аһылык хаачыстыбата мөлтөбө буолаллар. Совхозтарга бэлэмнэммит аһылык хаачыстыбатын бэрэбэрээһини үрүкү өртүгэр экспрес-лабораториялар үлэлиир эбит буоллахтарына, быйыл маанык дьаһанын оройуон би-р да хаһаайыстыбаларыгар тэрлибэттэ. Билигин корреспондентим аһылык хаачы-стыбатын туһаарыыга, хонтуруоллааһыныга туох үлэлэр ытыллалларын туһааннаах салайааччылартан ыйыталаһытыгар маанык кэспэтиилэр:

В. П. ЧИЧИГИНАРОВ, «Мындааайы» совхоз директора:

—Оту собо-туопкалааһыныга оройуонга ыгырымы таһааран үлэлиирбит бийигини элбэххэ эбээһинэстиир. Бастаан туран, бэ-лэмнэммит аһылык хаачыстыбата үчүгэй буоларыгар бары үлэһиттэр интэриэстээхтэр. Урукку сылларга экспрес-лаборатория олох көдүүһэ сүөх үлэһэбитэ. Быйыл ону тохтоон, совхозка бэлэмнэммит сүөһү аһылыгын хаачыстыбатын бэрэбэрээһини анал комиссиялар тэрлибэттэр. Ол күр-дүк, оттуур уонна сиклэтиир звенолар бэйэлэрин бородууксууларын аркыдаһан үлэлиир фермалар коллективтарыгар акт быһытынан туттарыахтаахтар. Онон бү-тэһинтээх аахсыс күһүк бириэс оҕоһулуо.

А. В. ЕФРЕМОВ, Субуруускый аатын совхоз директора:

—От хаачыстыбатын бэрэбэрээһини быйыл тэрлибэттэ. Отделениеларга фу-ражирдар бэйэлэрэ үлэһэбит өр сылаах оһууттарыгар олобуран сахалыы быһаарал-лар. Күн-дьыл туран да бизэбэтиннэ, от хаачыстыбата быйыл үчүгэй. Онон билигин бэлэмнэммит от барыта бастагы сүөһө-һын тутуллар. Хаачыстыба сүрүн бол-зомтобутун түстээһини кичэйиктэ уурабыт. Бастаан өккө киирибитигэр алаастар ки-риэн оттоох уонна эрбэһиннээх буоланнар, киллэһиммит оттор хаачыстыбалара мөлтө-һүөр буолсу дуу дин санаабыппыт. Ардах түстээһинэ буорту буолуохтара дин 130-ча тонна киллэһиммит оту сөһөйгэ үкүлүт. Кэнинки кэмнэргэ киллэһиммит от буорту буолууга таһаарыллыбата. Ол билигин звенолар сүннүүнэн үрэхтэргэ үкэр оттоох сирдэргэ үлэлиилэринэн быһаарыллар.

Силэстээһини үлэлиир звенолар чи-лэһиннэрэ бары оһууттаах, силэстээһини тех-

нологиятын үчүгэйдик билэр механизатор-дар. Кинилэр, бастаан туран, күөх маас-сагы үчүгэйдик табиастарыга болгомотоло-рун уураллар. Сөп буолар пленканын си-лэстиир звенолар хаачылыыбыттар. Ол эрэри бааһыналарга үүнүү үчүгэйинэн троншөөларбит эппиттээбит турунтаахтар. Онон сир үрдүгэр силэстээһинтэ.

З. И. МАКАРОВА, ветлаборатория директора:

—Лаборатория үлэһиттэрэ билигин быйыл ууһан кэлбит комбинорм аналыйын оҕо-руунан дьарыктаналлар. Бары совхозтартан ыһылыыт 60-ча партия боруобатын оҕордубут. Билигинкин аналлар түмү-тэрэ үчүгэй. Үлэ салгыы ытыллар.

Бу күннээһини совхозтар бири да от партиятын анализка киллэрэ иликтэр. Үлэс күрдүк, балаһан ыйыттан саҕалаан киллэриэхтээхтэр. Онон оту бэрэбэрээһини үлэһэ ытылла илик. Сиклэс аналыйын оҕорууга эмэ бу биричиинэн үлэ ытыллыыбаха турар. Ол эрэри бэйэбит күүсүтүнэн төһө ыһалларын совхозтарга сылдьан анализка бөрүбө ыһаахпыт.

Сүөһү аһылыгын хаачыстыбатын анализ-тыр хайаан да наадалаах. Сыл аайы со-вхозтарга ынахтар буорту буолбут аһылыктан сүһүрүлэрэ мэлдьэс буолбатах. Ол эрэри совхозтар салайааччылар анализтары оҕорорго тэһэйттэр. Одьулууннааҕы СПТУ-га баханализ лабораториян бэлэм-ниир аналлаах курс аһыллыта. Былырын бастагы 25 оҕо бүтэбэттэ. Онон, мин са-һааһар, кадрдар совхоз аайы бааллар. Маастар И. А. Матвеева СПТУ-га киннээк совхозтар отторун анализтырга баалаах эрэри, совхозтар салайааччыларга оһу ойөөбөттөр. Мин санаахтар, бу олус наа-далаах боллоруоһу үөртэн көрүүх баара.

Редакциятан: Көстөрүн күрдүк, сөкө экономической ыһымаларга киирэн баран, үлэ-төлөбүр хаачыстыбаннай көрдөрүүлэртэн быһаччы түтүкүтөөх буолууга ситиһилэ-илик. Үгүс совхозтарга сүөһү аһылыгын хаачыстыбатын наһунаа түрүтүтэргэ олоһу-баһка, сик уруккулуу, саба быраҕан быһаарыи омсоллох практиката бөһүйэр. Оттон ол хаһаайыстыбаннай ахсаан, бэйэни үбүлэни принциптарын утарар сарбаҕа сүөх.

Коллективка наҕараадалар

Чурапчытааҕы «Агропром-строй» МПМ-та тутар-такар үлэ сылааҕы нэмэ-йи 6,5 мөл. солк. тирэ-дээ. Бу коллектив «Якутагропромстрой» хол-боһук иһинэн ытыллар сыл агардаах социалисти-ческой куоталаһыга бас-таан көһөрүлэ сылдьар Кыһыл знамяны ылла, 1000 солк. харчынан бириэмийэ-лэннэ. Республикааҕы куо-талаһы кыайылаахтары-нан Д. Д. Адамов салайар комплекснай биригээдэтэ К. К. Павлов уонна Г. Д. Дьячкова сыйаар пилорама сыаһын коллективтара водителлэртэн А. В. Мест-ников, В. В. Гуляев, И. Е. Лыткин, А. И. Захаров тах-саннар, Бочуотунай грамо-таларынан наҕараадаланы-лар.

А. МАКАРОВ.

Инники күөһүгэ

От ыйын 17 күнүтэн атырдыах ыйын 6 күнүгэр дьэри Эрилик Эристини а-атынан совхозка биллэрилли-бит охсуулаах деһадаларга Хайахсыт отделениетыттан Н. П. Илларионов салайар звенота 230 тонна оту со-ботуопкалаан, соруудаһы 107 бырыһыан толордо уон-на совхозка кыайылааһы-нан тахсан убаһаан бириэ-мийээһинэ.

Николай Петрович звено-ну быйыл сөкө салайар. Кинилэр сезоннааҕы сору-дахтара—400 тонна. Ону бу күннэргэ 350 тонна оту чөмчөтөн, сылааһытын 87 бырыһыан толордо. Отчу-тар ситиһилибитинэн уос-куйбаттар, билигин хоннох-торо өссө аһыллан үлэһит-лэр.

К. АРЖАКОВ.

Бугун—Тутаачы күнэ

Буулаба үлэһиттэр

(Репортаж)

Сага тутулла турар этээс-тээх мас дыа таһыгар хас да киһи үлэлээн түбүгүрү сылдыаллар. Үлэни-хамнаһы кыайа тутуохка айылаах бары даҕаны буулаба дьон. Сорохтор «Пионер» көтөҥөр кыраанга буруус бэрэбинэлэри чугаһага сыбайаллар, сорохтор олору түнүктэр икки ардыларыгар сөп буолар гына мээрэйдээн «Дружбанан» быһа тэлтэрэллэр, атыттар көтөхтөрөгө сөп гына бэлэмнээн кыраан троллун холбоон биэрэллэр. Үөһээ Юрий Васильев электрическэй үүтүтээнчии үлэлэтэн тырылатар, оттон Василий Сивцев «Пионер» кыраанынан холбонмут бурууһу үөһэ таһаарбытын уолаттар троллун төлөрүтэ охсолор, кыраан төттөрү эргиллэн аллараа сылдыааччылар бэлэмнээбит буруустарын холботтороору уһун-ураа сүннүүн төһөрү санньытар.

Ити кэмгэ үөһэ хайалара эрэ «Уйбааммыт дуу, Олоһойбут дуу баалара буолар, кыраан бу таһаарбытын куустаран ыларан онуларын начаас буллартыа этибит» динр саҕата иһиллэнэ. Оччо кыахтаахтар баалларын дыктиргини да, соһуя да истибит курдук тутуһуллутун көрөн В. М. Сивцев быһааран биэрэргэ тигээйдэ:

—Биһиги дьоммут бэйэ-бэйэлэрин хаадылаһалларын сөбүлүүллэр. Маннык оннообор буолуоһу истиэх-

хэ сөп. Араас ньыгылла уолаттар бааллар. Сорохтор, кырдык даҕаны, маһы кыайа-хото туталлар. Үктэл-битин (оскуоннабытын) үрдэтэ клинпит, ону ол дьэбиккэ бэрэбинэни уолаттар үөһэ уурбуттара баар буолар. Ити ааттанар дьонтон оһыттаах болуотунньу И. И. Хюотанова наадаба барбыта, оттон А. И. Седалищева пилораммага мас хайыттары сылдыар. Хайа, уонна, оройуон бири басте-кы тустууга В. А. Шадрин өттүктэстэбинэ тугу түлү-түөхтэри!

Электрическэй үстүрүүһү дэгиттэр идэлээх К. П. Собакин бэркэ үлэлэтэр. Кини тааһы да быһар, оһоһу да онорор, тыһыны түстэбинэ этэрбэстэрин даҕаны ула-рыан сөп. Пилораммага ту-туу маһын сөбүтүөлкалаа-һыны В. А. Шадрин сала-йар. Оттон оһыттаах тра-кторист А. А. Антипин «Бе-ларуһунан» мастарын чуга-һата тертарар уонна анал көтөхтөрөр оһоһугунан эс-такада үрдүгэр таһааран биэрэр. Ол курдук бэлэм-нээн баран дыһыны тутуа-чыларга кэзээн бэрэбинэлэ-рин чугаһата сөстөрөр. Үлэ-ити курдук табыгастаахтык аттарыллан тэриллэр. Таа-рыччы бэлэм бурууһу, атын да матырыйаалы тутуу ы-тыллар мнэстэтигэр аҕалар.

Бу «Кутуадмелиорация» ПМК-тын В. Д. Диодоров

салайар тутуутун биригээ-дэтэ. Кинилэр бэйэлэрэ эрэ үчүгэйдик, үрдүк онорум-туолаахтык үлэлииллэринэн мүһүрдэммэттар, ону тэҥэ пилораммага хайыттарбыт тутууларын матырыйаалы-нан атын объектары эмиз харгыһа суох хаачыыларга кыһаналлар. Мантан Болто-но, Быдыадыма, Таатта ситигирдэр системаларын объектары хаачыыллаллар. Кылаабынайа — хаһан да кэллэхтэринэ бэлэм буола-ра, Оттон бэйэлэрин объек-тары мас матырыйаалынан баҕас хаайтарбат. Биригээ-дэ рабочайдара бу кининэ Таатта ситигирдэр система-тыгар тыа солообуттара, үс трактор турар гараһын туп-путтара, тутууга барбат өр-түн оттук маска анаан эр-бэллэтэрэ.

Пилорамма синазар бири түспө үлэ-хамнас орғуйар. Саамай эдэрдэрэ Алек-сандр Шадрин 30-чалыы см диаметрдээх суон бэрэби-нэлэри көтөк үрдүгэр үг-күрүтэр уонна дэгиз тыгы-рахтардаах ытарчааа хам туттаран пилорамма эрби-лэригэр идлэн үнүгүтүө-эрэ кэрэх, бэйэтэ тардан ылан сирдиргичи эрбэллэ-тинэн барар. Аны аҕар өр-түгэр эрбэллэмит матырыйа-алы наардаһыһыһа А. И. Седалищева уонна пилорам-щик В. А. Шадрин ыксаа-баҕа, бэрэ чэпчэтиххэ ту-тан-хаһон үлэлииллэрин

көрдөр-көрөн туруот кур-дуккун. Кинилэр мастарын дэлэҕи сөбүс сөбүтүөл-лаан баран, аны тутуаачы-ларга тийэн үлэлэтэллэр. Эмиз көрдөөх саҕа-икэ хөдүгүр, хөхтөөх үлэ ор-ғуйар. Объектарын алтын-ны 29 күнүгэр туттарыах-таахтар. Онон бу ийгэ хөдөҕүн бүтэрэн, үрдүк сабан, даһын кутар уонна кырыһатын туруорар со-руктаахтар. Үгүстэр уопус-каларын ылыһылара объект бүтүүтүтэн тутулукаах-абит, онон уолаттар күнү-дылы таах сүтэрбиккэ кы-һаналлар, этэргэ дылы, күнүттэ да күндү дьонно.

—Төһө кыайарбытына үлэлики сатыыбыт. Былаам-матын мэлдэн аһарбыт. Ол эрэри төһө суумалаах үлэни толоробутун сөччө-бачча билбэллэит. Холбоур, бу дьэбиктин сороһор 80, сороһор 113 тыһ. солк. дэ-һэллэр. Бэйэни үбүлэнигэ кырэммит былаанньыр от-дөлбүт начальнига М. В. Сивцев талбытынан бача-чайдыыр быһыылаах, — дэ-һэллэр рабочайдар.

Бири сыллаах, сорунтаах, эйэлээх бу коллектив ити курдук үөрүү-көтүү, көр-нөр өргөстөөх үлэлиирин астына көрөн араасбыт. Уолаттар түмсүүлээх буо-ланнар үлэни кыайа-хото туталлар, туһааннаах объек-тарын болдоһор, үчүгэй хаачыстыбалаахтык бүтэрэ-ргэ дуулуһаллар.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Оройуон социальнай-куль-турнай объектарын, дьон олорор дьэбэлэрин эрэмүөн-нээһинигэ-онорууга дьэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба производственной холбоһу-гун уһанар сыаһын пилораматын Иван Дми-триевич Седалищева биригэ-дыкирдээх пилорамщиктара

сыралаһан, таһаарылаах-тык үлэлииллэр. Ки-нилэр сыл аһардааһы бы-лааннарын—700 кубометры 100 кубометрынан аһара толорон иһэллэр.

Синимска: И. Д. Седали-щева.

П. Оконешников фотота.

ШЕФТЭЭХТЭР КӨМӨЛӨРӨ

Народнай депутаттар сүүр-бэһис ыгырылаах оройуон-нааһы Советтарын уочарат-таах ахсыс сессиятын кулун тутар 18 күнүгээн быһаа-рыытыгар сөп түбэһиннэ-рэн, кыра производственной учаастактары чөлүгэр түһэ-рин программатын олоххо ил-лэрэр сыалтан «Агро-промстрой» МПМК-тын кол-лективин иштэе шефтиһин дуосабара түһэрсиллэбитэ.

Саҕа программа суоҕа-тын таба ойдоон, шефтиһэ-тэриилэбит Нуотара үрэх сүннүгүр инникитин түспө-сөхөх буолар кэсиклээх «Нуотара» хаһаайыстыба ба-затын тутууга эрчимнээхтик үлэлэтэн, бэйэтин кылаатын киллэрсэн эрэр. Ол курдук, уһук учаастак сай-дыгытын социальнай проб-лемаларын быһаарыыга 1989 с. кырата суох үлэ барар. Мехколонна салалтата (на-чальник И. С. Артемьев) Нуотара саҕа баанньык тутуутугар К. К. Павлова би-ригэдыкирдээх коллективин үлэлэттэ. Биригээдэ киллэ-нэрэ ый агарын кыаба-т биригээ иһигэр тэтиһнээ-хтик үлэлээн, баанньык көг-дөҕүн бүтэрэн, тутуааччылар профессиональнай быраа-

һынньыктарыгар биһиккэ бэртээхэй бэлэни онордулар. Балаһан ийин 1 күнүгэр коллектив баанньыгы оло-ручү бүтэрэн, учаастак бала-сатыгар туттарар былаан-наах. Саҕа баанньык тутуу-тугар ордук үчүгэйдик К. К. Павлова, Г. Г. Петров, Г. С. Ордахов, А. С. Ордахов, М. Е. Феофанов үлэлэттилэр. Маһы таһынан көмө бэрээ-дэгинин от үлэтигэр шеф-тээх предприятие 4 рабоча-йа—А. Д. Дьячкова, И. С. Адамов, В. Е. Попова уонна А. М. Макаров—таһаары-лаахтык үлэлики сылдылаар. Бу күннэргэ мехколонна от үлэтигэр эбии төүрт рабо-чайы таһаарарга бэлэмнэнэр. Түгэниһэн туһаан, кырыы кыра учаастакка тахсан үр-дук таһаарылаахтык үлэлики сылдыар шефтиһэриһитин бэйэлэрин идэлэринэн бы-рааһынньыктарынан—Тутуа-чы күүһүн—«Нуотара» ха-һаайыстыба бары рабоча-дарын өттөрүттөн инитик, истинник эбэрдэһиһит уон-на барыларыгар өссө ыгы-һиллээх үлэни баһарабыт.

Н. МИХАЙЛОВ,
«Нуотара» хаһаайыстыба
салайааччыта.

♦ Интенсивнэй төлөһүтүү—эти элбэтии резервэте ♦

ЭРГИЧЧИ БАРЫСТААХ

Республика совхозтара 1989 с. государствога 50,2 тыһ. тонна эти. туттарыах-таахтар. Ити иһиттэн ынах эти ылар ирээтэ 31,1 тыһ. тоннага тэҥнэхтэр. Государ-ствога туттарыллар сүөһү орто ыйааһына хаһаайыс-тыбаларга 320 кг тизердилиннэ-бикэ эрэ бу сорук туолар кыахтаах.

1988 с. түмүгүнэн сылык-таан көрдөххө, быһылгы былаан туолуон сөп. Ааспыт сылга государствога 52 тыһ. тонна эт туттарыллыбыта. Бири сүөһү орто ыйааһына 316 кг тэҥнэспитэ. Ити иһи-гэр 1,5—2 састаах сүөһү тыһыннаах орто ыйааһына 302 кг тийибитэ. Хаһаайыс-тыбалар улахан эбиллини сайынны маччирэгт кэмигэр уонна күһүңгү уотууга си-тиспиттэрэ. Якутскай куо-рат, Горнай, Нам, Орджи-никандэевскай оройуоннар государствога бири сүөһү орто тыһыннаах ыйааһынын 324—410 кг тизердиртэрэ.

Ол эрэри 1987 с. кытта тэҥнээтэххэ, сүөһү этин туттарыы 3353 тоннаан ач-чаабыта. Ордук улахан таһнары түһүүнү Алексеев-скай, Амма, Бүлүү, Ленин-скай, Мэнэ-Хангалас, Олю-хүмэ, Сунтаар, Уус-Алдан, Чурапчы оройуоннарын ха-һаайыстыбалара таһаар-быттара. Ити сүрүн биричи-нэтинэн аһыах төрүөбү-үһы уонна сүөһү көннү-үн элүүтэ улаатыта буол-буттара.

Саамай улахан итэҕинэн сүөһү аһылыгын бэҕата мөлбө буолар. Сыллата сүөһү инитин дороһхой

аһылыгынан 60—70, оттон сиклэһинэн 10 эрэ бырыһа-нынан хаачыыабыт. Итин таһынан үлэни механизация-лааһын олус намыһах. Аһы-лыгы биэри 5—6, ноһуому таһаары 20—22 эрэ быры-һааннара механизацияла-нан тураллар.

Мөлбөх аһылык интэни-сүөһү турар усулуобуйата кыһаана—барыта боро-дууксуйа намтырыгар ох-сор. Эт себестоимкоһа улаата турар. 1988 сылга бири центнер ынах этин себестоимкоһа 362 солкуо-байга тигизспитэ. Итинээтэ 45,6 киһи-чааһа ортосхо-таммыта. Чурапчы, Нам, Верхоянскай оройуоннары-гар бири центнер эт себе-стоимкоһа 401—415 солк. буолбута.

Ааспыт сыллаахха респу-блика хаһаайыстыбалара го-сударствога туттарбыт сүө-һүлэрин 70,3 бырыһыана үрдүк уойуулааһынан бар-быта. Ол гынан баран ити 1985—1987 сс. көрдөрүүлэ-рин намыһах. Алексеевскай, Амма, Үөһээ Бүлүү, Бүлүү, Кэбээйи оройуоннара тут-тарбыт сүөһүлэрин 80,4 — 91,7 бырыһыанын ортоттон үөһээ уойуулааһынан тут-тарбыттара. Оттон Орджи-никандэевскай, Мэнэ-Хангалас, Нам, Уус-Алдан, Олюхүмэ оройуоннара уонна Якутскай куорат совхозтара ортону үрдүнэн уойуулааһынан тут-тарбыт сүөһүлэрэ 42,3—69 бырыһыаны эрэ ылар.

Сүөһү этин онорууга уон-на хаачыстыбатын түспө-рыыга биһиги республика-быт хаһаайыстыбаларыгар

улахан кыахтар баалара көстөр. Кэники сылларга сүөһүни интенсивнэй кыма-нан уотуу улахан биһирэ-били ылла. Ааспыт сыллаах-ха механизациялаах уонна көннөрү уотар площадка-ларга 43 тыһ. ынах сүөһү уотууга туруорулуубута. Итинэн хас биридинэлэрэ 20—25 килограмм улаатал-лар ситиһилибитэ. Онон күһүңгү уотууттан хаһаа-йыстыбалар эбии 10 тыһ. центнер эти ылбыттара.

Быһыл Амма оройуонун совхозтара күһүңгү уотууга бэлэмнэниини үрүктү сыллар курдук эрдэттэн саҕалаа-тылар. Барыта 8, ол иһигэр 3 типовой уотар площад-калар өрөмүөннэннэлэр. Оһы-таах механизатордортан уонна сүөһү интэҕчилэргэн састааптаах анал эвенолар тэриллэллэр.

Ол эрэри механизация-ламмыт аһаас уотар пло-щадкаларга сүөһүтүн эбил-лини ылыы сир аһы прак-тикаламмыт. Олюхүмэ, Үөһээ Бүлүү, Бүлүү, Уус-Алдан, Кэбээйи уонна Верхоянскай оройуоннара ынах сүөһүни күһүңгү уотуунан дьарык-тамматтар. Ол иһин бу оро-йуоннар туттарар сүөһүлэрэ мэлдьи кыра ыйааһынаах буолар. Кинилэр сыллата 248—300 кг ыйааһынаах сүөһүгү государствога тут-тараллар.

Биллэрин курдук, күһүң-гү уотууга 250—300 кг ыйааһынаах кыра, ону та-һынан быраактаммыт бөдө-кү сүөһү туруорулар. Күһүң-гү уотууга бири уотар пло-щадкага турар сүөһү орто

ыйааһына быһа барылаан тэҥ буолуохтаах. Оттон из-биллэниһэттэн тутуллар бө-дөк сүөһүгү түспө — түтөн уотар табыгастаах.

Уотар площадкаларга аһагы интенсивнэй кыма-тын тутууннаах, үчүгэй тү-мүктэри ситиһиллээх сөп. Уотуу бастаы күһүңгүгэр күөх оту сиклэһи, соломо-ну кытта булкулан биэриэх-кэ сөп. Оттон уотуу кэлин күһүңгүгэр оту кытта со-ломо сүрүн аһылыктарынан буолаллар. Уотуулар сүөһү-гэ концентрированной аһы-лык арааһа тийгини биспэх-кэ бэриллэхтээх. Дөрөххө аһылык көдүүһүн үрдэтэр сыалтан оту, соломоһу ыы-баган биэрэр ордук табы-гастаах. Уотар площадка-ларга аһыах кийиллээх ды-бүс эвено үлэлиирэ кө-дүүстээх. Үлэбит аһааһы-коруллар сүөһү аһааһыт-тан уонна үлэ механизация-лаһтан быһаччы аттарыллар.

Күһүңгү уотуу уонна сөп-төөхтүк хаачыыһыттан бы-һаччы тутулуһтанар. Маһы-ха ууну төгүрүк суукка ус-тата сылтан биэриэххэ наада. Итин таһынан аһы-лык рационугар тууһу таба туһанар наадааах. Сорох тууһу туттубат сирдэргэ сүөһү аһыах аһабаат буо-лар, онон ымайан уойбат.

Кэники сылларга ме-ханизациялаах уотар площа-калар тэһиэн эрэллэр. Аан бастаан уотуу бу ньыматын Похровскайдаах ОПХ 1976 с. туһаммыта. Ити кэ-ниттэн 10 сыл устата аһа-бас механизацияламмыт

площадкага 4443 сүөһү уо-тууһуна. Ортотунан 40 күн устата бири сүөһү эбилли-тин 44,6 кг тизертилэр. Ол-дата, ОПХ ити сылларга 2605,6 центнер ынах этин былааны таһынан онорон, 955,3 тыһ. солк. ыраас бар-сы киллэриннэ.

Быһыл ОПХ ити площа-дагыгар 500-кээх сүөһүгү уотууга. 40—45 күн устаты-гар бири сүөһү эбиллигин 45 кг итэҕэһэ суох ситиһэр-гэ сорук туруоруһуллар. Ити урунук сыллар оһыт-таран көрдөххө, хаһаа-йыстыба кыаһын иһинэн.

Күһүңгү уотууга итиник үчүгэй үлэ оһыта мунньу-лубутун үрдүнэн, өссө да былаарылыбатах болпу-руостар элбэхтэр. Сыллата сүөһүгү ордук сылаас уу-нан хаачыыһы кыаллыбат. КВ-300 оһохтору туруор-таан, ууну сылытыһы тэ-рийэ сатылаар да, үтүс сирдэргэ ити кыаллыбат. Итин таһынан дороһхой

аһылыгы кыратыа биһиги да быһаарылыбаһа турар. Итинник биричиннэлэринэн сүөһүгү күһүңгү уотуу ка-дүүһэ намыһыр.

Кэники 13 сыл түмүгэр мунуулуубут оһыттан көр-дөххө сүөһүгү күһүңгү уотар эргиччи барыстаах. 1 цен-тнер эбиллини ылыыга 5 киһи-чааһа ороскуоттанар. Ити республика орто көр-дөрүтүтүн 10—11 төгүл аһыах. 1 килограмм эбил-лини ылыыга 6,5—7,3 аһы-лык өдүнчэтэ ороскуотта-нар. Итилэр барыларын суоттарыгар 1 центнер эбилли себестоимкоһа 50—70 бырыһыанынан намтылар. Республика бары хаһаа-йыстыбалара бу мунуу-лубут оһыта хаһаайыһаа-һын саҕа усулуобуйатыгар сөп түбэһиннэрин мнэстэ-лэргэ таба тэрийэллэрэ ир-дэннэлэр.

Н. ПЕРМЯКОВ,
учеһай-зоотехник,
(«Кыым» хаһыаттан).

